

Ана Јанковић

70 година од настанка мапе графика „Крваво злато”

KRVAVO ZLATO

28
ORIGINALNIH DRVOREZA
DJ. ANDREJEVIĆA - KUNA
ТЕКСТ ОД ЈОВАНА РОПОВИЋА

Оруднику бакра у Бору између два рата опширно је писано у претходним бројевима Бележнице. У то време, у „златно доба”, како су га називали борски рудник је био у власништву француског капитала. Све је било подређено производњи бакра, а Бор је постао један од највећих произвођача бакарне руде у свету. За само насеље то је много значило: захваљујући развоју рудника и расту производње, у Бору су се сливале реке људи у потрази за послом и зарадом. Од мале, забачене рударске колоније, настајао је модеран и индустријски град.

Све је то, међутим, имало и своју тамну страну. У то време, у свету је владала велика економска криза која није заобишла ни предратну Југославију. И у Бору је владала велика незапосленост, а радни (и животни) услови радника који су имали запослење били су готово неподношљиви. Са друге стране, производња бакра је расла, истовремено загађујући и

уништавајући летину околних села.

У тим временима тешким за борске раднике и земљораднике из околних села, у Бор је у лето 1934. године дошао Ђорђе Андрејевић Кун, сликар и револуционар. Као сведочанство Куновог боравка у Бору настала је његова чувена мапа графика „Крваво злато”, прва од четири које су настале у његовој десетогодишњој графичкој активности.

„Крваво злато” је врста „романа у дуборезу”, урађеног по угледу на радове Франса Мазарела, белгијског графикара. То је серија гравира које у редоследу чине једну приповест, јединствену целину. На њима се могу видети напуштена имања, сељак који проклиње рудник који му је затровао земљу од које је живео; сељак је принуђен да ради у руднику - узима рударску лампу; потом следе призори из јаме и топионице, крај пламених пећи, потом у кругу породице уз сиромашан обед; слика експлозије топионичке пећи, сахрана погинулог радника; незадовољни и огорчени радници, окупљени у топионичком кругу; следе слике богаташких забава и пријема, кабаретских представа и свега онога учему уживају малобројни богати; радници покрећу штрајк који се завршава стрељањем једног учесника.

Потпуно је јасан документарни карактер графика „Крваво злато”. Приказани су сви социјални и културолошки сегменти

PLODNE NAŠE NJIVE OTROVNIM PLINOM
UNIŠTENE, / U PAKLENO ŽDRELO
NUŽDA NAS GOLE GONI; / IZ MRAKA
U MRAK DIZALICA NAS VRAĆA IZ-
LOMLJENE, / IZ KRVI I ZNOJA NAŠEG
NIČU - ZA DRUGE - MILIONI.
KOMADIĆ NAŠEG ŽIVOTA U SVAKOM ŽU-
TOM GRUMENU, / SVAKIM UDARCEM MALJA
PO SVOME TEMENU KUJEMO, / KRVAVO
ZLATO JE TO! MI DAIEMO KRV NAŠU
RUMENU, / VISOKO NAD NAMA ZVEK
ZLATA I SMEN OBESNI ČUJEMO.
NAŠE TLO, NAŠA SNAGA, RUKA NAŠE - I
BEDNA PLATA; / USJANA REKA VALJA
GRANATE, KOTLOVE, DOBITI, / HOĆEMO
L'DOVEK DA GINEMO ZARAD KRVAVOG
TUDJEG ZLATA? / MI KUJEMO SEBE!
JEDNOM ĆEMO UZROKE ZLA NAŠEG
ZDROBITI!

A-32

Kun 36

присутни у Бору 30. година прошлог века: староседеоци (сеоско становништво), који, због димом и прашином из рудника, уништених усева бивају принуђени да раде у руднику, радници - рудари и топионичари, који као јефтина радна снага раде за страног капиталисту, рударска постројења, богати и сити страни експлоататори који, у истом том сивом и загађеном насељу, живе један сасвим други живот, потпуно одвојени од рударске колоније,

A-36

Kun 36

1-10

Kun 76

склоњени иза зидова Француске касине.

Све то је видео Ђорђе Андрејевић Кун и његова мапа графика и није у то време имала други циљ до да буде средство пропаганде, најподеснији облик изражавања у борби за обесправљене.

Двадесет осам графика које чине мапу „Крваво злато” власништво су Ликовне збирке Музеја рударства и металургије у Бору од 1951. године. На основу ознаке 1-10, која стоји у левом доњем углу сваке графика, сматра се да су графика из мапе

1-10

Kun 76

Кратка биографија

Ђорђе Андрејевић Кун је рођен 31. марта 1904. године у Пољској. Основну школу је завршио у Берлину, штампарски занат у Београду, где се његова породица 1914. године преселила по избијању Првог светског рата. Упоредо са тим завршио је и четири разреда гимназије, а потом и уметничку школу у класи професора Љубомира Ивановића, Петра Добровића и Милана Миловановића. Дипломирао је 1926. године, након чега је боравио у Милану, Фиренци и Риму обилазећи сликарске школе и галерије. Годину дана провео је у Паризу. На конкурс за грб града Београда 1933. године добио је прву награду. Учествовао је у шпанском грађанском рату, а од 1941. године и у НОБ-у. У Јајце је стигао као илегални партијски радник 1943. године. На Другом заседању АВНОЈ-а, 29. 11. 1943. г. изабран је за члана Антифашистичког већа народног ослобођења Југославије, а затим за члана Привремене народне скупштине Демократске Федеративне Југославије и члана Законодавног одбора Народне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије 1944. године.

Одлуком Комитета за културу и уметност Владе ФНРЈ, 1947. г. му је додељено звање мајстор-сликар. Године 1950. изабран је за дописног, а 1958. за редовног члана Српске академија наука и уметности. Од 1956. до 1960. године био је председник Савеза ликовних уметника Југославије, а од 1960. до 1963. године ректор Уметничке академије у Београду.

Умро је 17. јануара 1964. године у Београду.

„Крваво злато”, којима располаже музеј, први отисак из серије од 10 отисака које је радио сам Ђ. А. Кун у свом стану у Београду, на преси коју је лично израдио. Осим ових 10 (првих отисака), направио је још 250 примерака, али у штампарији Јована Лукса у Старом Бечеју, 1937. године.

У Бору је дело Ђ. А. Куна „Крваво злато” било излагано три пута: као прва поставка музеја у оснивању 1951. године (у просторијама бивше кафане „Весели рудар” Симе Јовановића), затим 1979. године у Музеју рударства и металургије (аутор изложбе је кустос музеја Душан Кабић) и ове, 2004. године (аутор изложбе је историчар уметности Јелена Милетић), поводом 100. годишњице рођења Ђорђа

1-10

Kun 76

Андрејевића Куна и 70. годишњице од његовог боравка у Бору када су и настали цртежи на основу којих је он сачинио мапу графика „Крваво злато”.